

**A leita das
mulleres no
teatro de
Roberto Vidal
Bolaño**

NURIA ARAÚJO GARCÍA
ANTÍA MARCOTE CAL

1. INTRODUCCIÓN

Aínda que non son maioría no noso autor as propostas dramáticas de marcado protagonismo feminino, agás *Agasallo de sombras*, *Rastros* e *Rosalía*, si hai un continuo percurso temático na práctica totalidade da súa obra que busca moi conscientemente reivindicar o papel das mulleres na nosa sociedade.

Así, o obxectivo desta **Unidade Didáctica, *A loita das mulleres no teatro de Roberto Vidal Bolaño***, é realizar unha lectura dramatizada, comprensiva e activa; así como reflexionar e debater sobre os temas que xurdan a partir das escenas das obras *Cochos*, *Mar revolto* e *Agasallo de sombras*. Porén debe ter sido en conta á hora de poñela en práctica o grupo de traballo, a súa idade, o nivel de madurez e os seus intereses.

Para o seu desenvolvemento propomos:

- Actividades introductorias, para familiarizármonos co xénero dramático, co panorama teatral galego, coa produción literaria de Roberto Vidal Bolaño e o feminismo.
- Actividades de desenvolvemento mediante a análise dos textos, propostos a continuación, nos que serán traballadas diferentes competencias claves e elementos transversais, que serán indicados pormenorizadamente no apartado 5.
- Actividades de avaliación nas que comprobaremos se foron cumpridos os obxectivos da mesma.

2. ACTIVIDADES INTRODUTORIAS

Neste caso propomos dúas actividades diferentes:

2.1. Realización dunha **choiva de ideas**, a modo de avaliación inicial, na que se lles proporán os seguintes temas:

- O xénero dramático.
- O panorama teatral galego.
- Roberto Vidal Bolaño
- Feminismo.

2.2. **Proxección dunha serie de fotos e imaxes**. A partir delas deberán explicar que é o que observan e cal é a finalidade de cada unha delas.

FOTO I

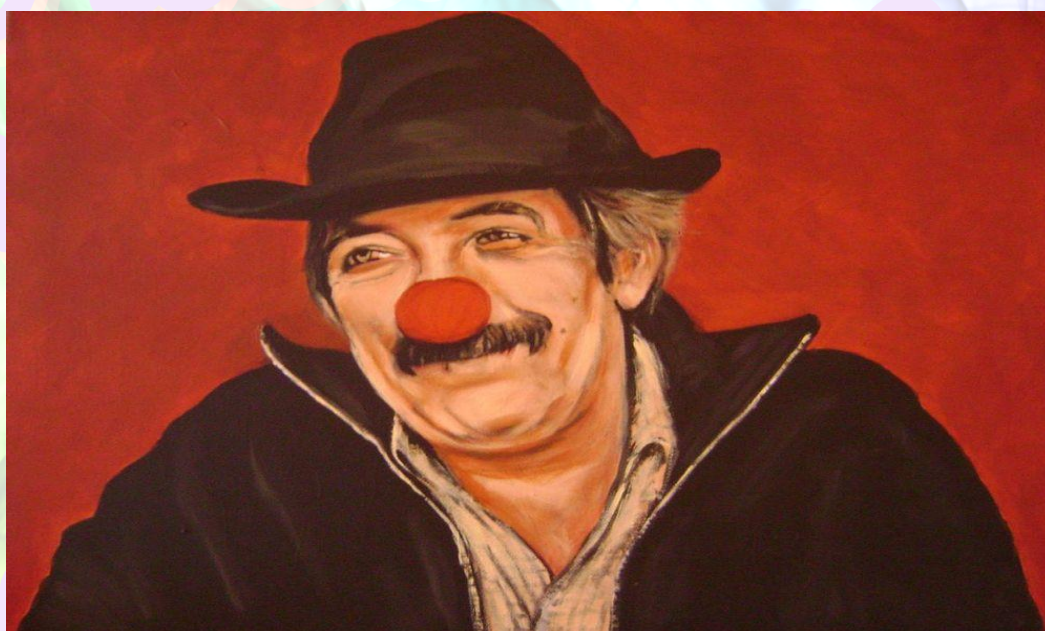

FOTO II

FOTO III

A Loita das

TEATRO DO AQUÍ

Foi a segunda e última compañía de teatro creada por Roberto Vidal Bolaño. Inaugurouse en 1991 e foi dirixida por el ata a súa morte.

FOTO IV

FOTO V

FOTO VI

FOTO VII

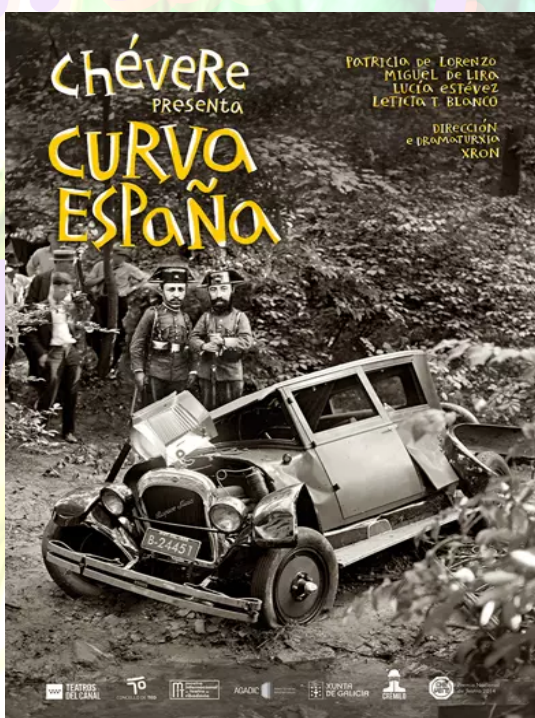
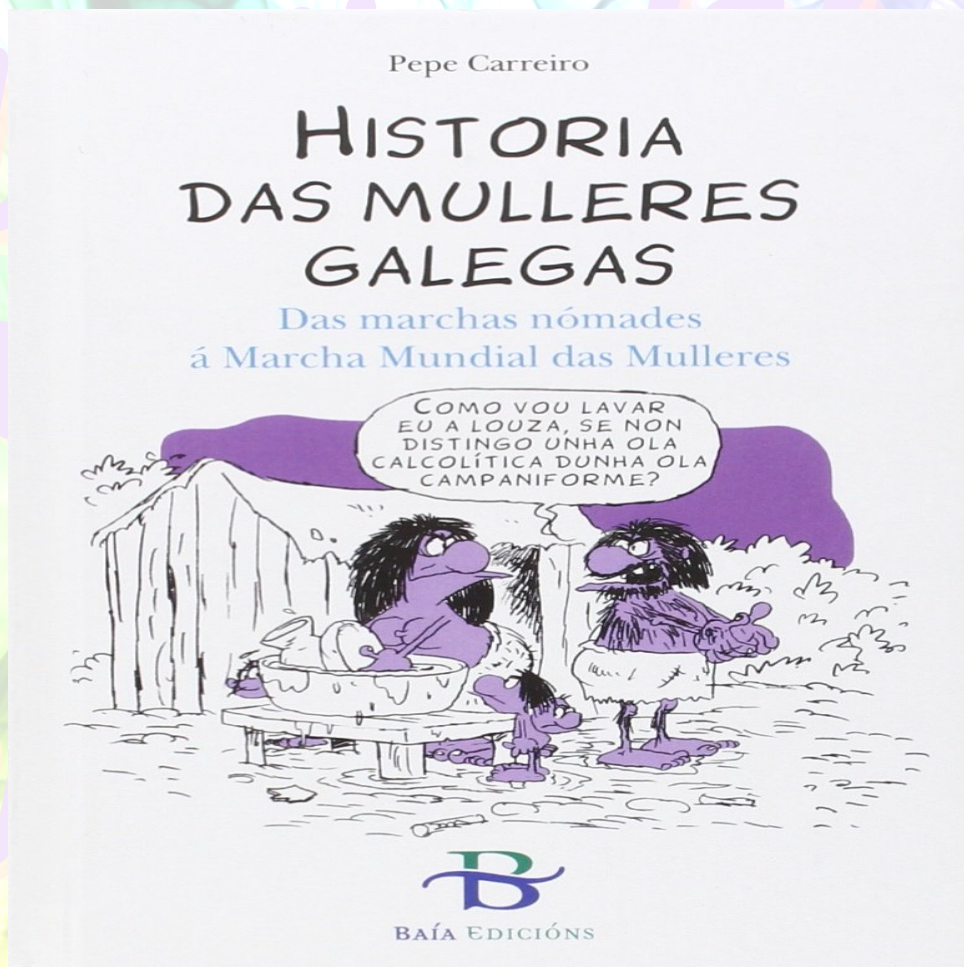

FOTO VIII

FOTO IX

O obxectivo das mesmas será coñecermos o punto de partida e poder elixir as escenas que mellor se adecúen aos seus coñecementos previos establecidos tras a avaliación inicial e coas intelixencias que queiramos traballar nos diferentes grupos.

Finalmente deixamos unha serie de información que pode ser de utilidade á hora de presentar o tema¹.

INTRODUCCIÓN AO PANORAMA TEATRAL GALEGO

Os dramaturgos que se deron a coñecer nas primeiras Mostras de Teatro de Ribadavia, organizadas pola Agrupación Cultural Abrente e iniciadas en 1973, partían, na maioría dos casos, dunha experiencia autodidacta mais dun labor inmenso no teatro amador e afeccionado. Manuel Lourenzo fundara en 1965 o grupo teatral O Facho, e dous anos máis tarde a primeira compañía independente, o Teatro Circo. Euloxio R. Ruibal comezara a súa actividade teatral no grupo Ditea en 1961, e logo fundaría a compañía Obradoiro. Os dous, xunto con Roberto Vidal Bolaño, serán premiados no Concurso Abrente de Textos Teatrais en Galego.

Estamos a falar dunhas décadas, os anos sesenta e setenta, nas que estaba practicamente todo por facer no teatro galego. Durante a maior parte da ditadura franquista as condicións socioeconómicas e a presenza da censura limitaron a expresión dramática na nosa lingua á edición dalgunhas obras destinadas só a súa lectura (Álvaro Cunqueiro, *O incerto señor don Hamlet, príncipe de Dinamarca* (1958), pezas de Carvalho Calero ou Manuel María...). A práctica escénica limítase á realizada por grupos de teatro de cámara dependentes de entidades culturais de cidades galegas: Tespis da Coruña, Valle Inclán de Ourense, Cope de Vigo, Teatro Popular de Pontevedra ou Ditea e Cantigas e Agarimos de Santiago de Compostela. Mais os catro primeiros só realizaban

¹ Tirado da Unidade Didáctica *Rastros* de Nuria Araújo García.

representacións en lingua española, mentres que as postas en escena dos dous grupos de Santiago si eran en galego.

Así Teatro Circo, Obradoiro, ou Antroido, fundado en 1974 por Vidal Bolaño, que xa participara no segundo, dirixido por Euloxio Ruibal, poñerán realmente os alicerces do que hoxe é o teatro contemporáneo na nosa lingua. Financiándose desde outras actividades laborais ou coa súa propia economía familiar, sen apoio institucional de ningunha índole (lembremos que a Xunta de Galicia nace na práctica no mes de decembro de 1981), levando os seus espectáculos ás rúas, aos campos da festa, aos palcos da música e, se había sorte, aos teatros con patio de butacas, estes dramaturgos renacentistas, que tanto colocaban focos e cosían vestiarios, maquillaban ou ensaiaban e interpretaban eles mesmos, e procuraban unha liña de autobús onde meter os decorados, protagonizan o auténtico rexurdimento da escena galega.

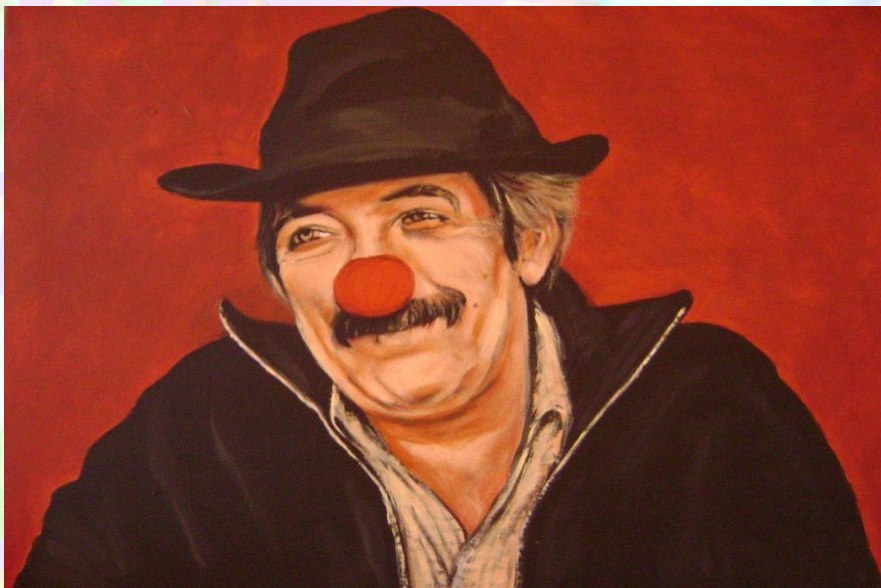
ROBERTO

VIDAL BOLAÑO

A vida pode ser tan curta en anos como intensa no experimentado e no labor desenvolvido.

Unha das probas disto é que, malia o seu temperán pasamento, foi o primeiro, e ata o

momento único, dramaturgo en ser homenaxeado no Día das Letras Galegas (2013). Tamén foi nomeado membro da Real Academia Galega a título póstumo. Mais o camiño na súa traxectoria dramática non estivo falto de pedras, dificultades de todo tipo, que non impediron que asinase e dirixise máis de trinta obras de teatro, participase en case vinte proxectos audiovisuais e recibise numerosísimos premios.

Xa con quince anos estreou unha peza infantil titulada *O Xogadeiro*. E alí entrou en escena, cun gran protagonismo, unha das pedras que se había de atopar no seu camiñar: dous dos actores levaban un pesado petouto e o escenario afundiou en plena representación, provocando os risos do público (se cadra algúns pensaron que formaba parte do espectáculo), mais o terrible enfado das monxas que rexentaban o colexio dos Praceres de Lourizán no que tiña lugar a función.

O seu soño de estudar cine en Madrid, polo que estivera traballando como administrativo e dependente para xuntar uns aforros que lle permitisen viaxar á capital, viuse truncado cando a Escuela Oficial de Cine pechou no ano 1975. A afouteza e a rebeldía ante as imposicións alleas, que sen dúbida o caracterizaron, manteñen aceso o seu interese polo mundo audiovisual e escenográfico. En Santiago de Compostela entra na Agrupación Cultural O Galo e no grupo cinematográfico Raíña Lupa, fundado por Euloxio R. Ruibal. Membros deste mesmo colectivo formarían a compañía teatral Obradoiro, que esmoreceu cando Roberto tivo que marchar a Melilla a facer o servizo militar obrigatorio (pedra coa tropezaban moi a miúdo os mozos daquela época).

Traballando como empregado de banca, en 1974 lidera a fundación do Grupo de Teatro Antroido, cuxa primeira representación, na que foi actor protagonista, sería unha obra de Eduardo Blanco Amor, *Amor e crime de Juan el Pantera*. Antroido participará na maioría das Mostras de Teatro de Ribadavia. Ao perder o seu traballo na banca, a compañía Antroido pasa a ser non só a súa vocación, senón por fin tamén a súa profesión. Asemade, a primeira compañía teatral galega profesional. *Laudamuco, señor de ningures* (1978), con case un cento de representacións tanto en Galicia coma fóra, foi a súa exitosa estrea como traballadores a tempo completo nos escenarios.

E xa non parou. Teatro do Estaribel e Teatro do Aquí sucederían a Antroido. Moitos títulos de variadas temáticas (*Bailadela da morte ditosa, Cochos, Días sen gloria, Doentes, Mar revolto, Animalíños...*). Tamén pezas para nenos (*Ruada das papas e o unto*, por exemplo) e adaptacións doutros autores (*Percival*, a partir de textos de M. Ferrín; *Rosalía* de Otero Pedrayo co Centro Dramático Galego, a súa última posta en escena). O interese de Roberto Vidal Bolaño por Rosalía de Castro percorre unha gran parte do seu mundo creativo. Seguramente se descoñece que

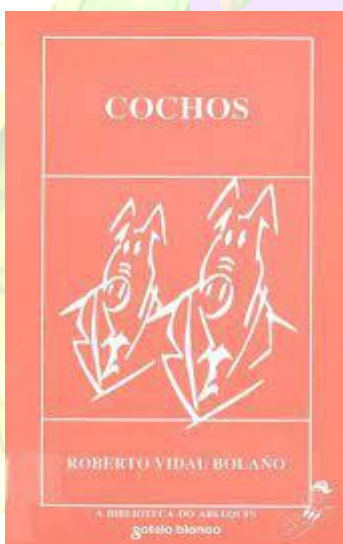
foi unha das persoas que máis información procurou e conseguiu sobre as circunstanciais vitais da nosa autora universal. Roberto Vidal Bolaño admiraba a obra literaria rosaliana, mais por enriba de todo a muller que foi malia os corsés da súa época. *Agasallo de sombras*, segunda montaxe do CDG en 1984, foi criticada e supuxo para o seu autor e director serios problemas profesionais, precisamente por presentarnos á muller Rosalía da que non se falaba nos libros de texto.

A muller Rosalía. As mulleres galegas. As mulleres. Roberto Vidal Bolaño acreditaba nun teatro que nos interpelase sobre os tempos que estamos a vivir (*Animaliños, as novas relacións de vecindario*), que nos informase sobre a nosa historia probablemente descoñecida (*Mar revolto, o secuestro do Sta. María*), sobre sepulcros incuestionables (*As actas escuras*), sobre as dificultades dos máis humildes en calquera lugar do planeta (*Saxo tenor, A ópera de a patacón*). E outras moitas temáticas. En todas elas, o papel das mulleres é fundamental. Son aquelas que garantizan que a vida continúe, mesmo por riba e en contra delas. Aprenderíamos de calquera das personaxes femininas creadas polo noso autor.

3. ACTIVIDADES DE DESENVOLVEMENTO

A seguir propomos unha serie de escenas de diferentes obras de Roberto para traballar na aula.

3.1. COCHOS

Esta obra estreada en Verín polo Uvega Teatro no ano 1988 conta a peripecia dun labrego emigrado en Alemania que traballa como albanel. Aloxado nunha especie de cortello pola empresa construtora, esta e as leis sanitarias do país non lle permiten convivir coa súa porquiña Rosa, que en principio mantén para logo alimentarse dela, mais que na práctica se converte na súa única compañeira, confidente e amiga. É a ela a quen dirixe estas lembranzas da nenez sobre seus pais.

Frankfurter Allgemeine

5. Ausgabe / Montag, 6. Mai 1968 Herausgegeben von Nikolaus von Seliwanow, Bruno Dehmann, Jürgen Eick, Karl Korn, Jürgen Ten, Erich Weiler 40 Pfennig / Nr. 105 D 2865 A

Washington glaubt an ernsthafte Gesprächsbereitschaft Hanoi

Hertman und Vance rechnen mit großer Bereitschaft der Nordvietnamesen in Paris / Auf keinen Fall sollen Indochinesen in Ostdeutschland heraufbeschworen werden

Washington, 5. Mai. Zu einem amerikanischen Regierungssprecher hat sich ein Botschafter aus dem Nordvietnam in Paris / Auf keinen Fall sollen Indochinesen in Ostdeutschland heraufbeschworen werden. Der Botschafter hat sich in Washington mit dem Außenminister Vance und dem Staatssekretär Hertman über die Verhandlungen in Paris / Auf keinen Fall sollen Indochinesen in Ostdeutschland heraufbeschworen werden. Der Botschafter hat sich in Washington mit dem Außenminister Vance und dem Staatssekretär Hertman über die Verhandlungen in Paris / Auf keinen Fall sollen Indochinesen in Ostdeutschland heraufbeschworen werden.

Dubceks beschuldigt Moskau

Knappe Kommunikation über das sowjetisch-tschechoslowakische Gespräch / Schwere Bemängelungen über Prager Reformen

Prag, 5. Mai. Zu einem tschechoslowakischen Parteifunktionär hat sich ein sowjetischer Botschafter in Prag / Schwere Bemängelungen über Prager Reformen. Der Botschafter hat sich in Prag / Schwere Bemängelungen über Prager Reformen. Der Botschafter hat sich in Prag / Schwere Bemängelungen über Prager Reformen.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Gesamtmittel umgeleitet mit den Angestellten

Tarifierhöhung in zwei Schritten / Annäherung auch über Rationalisierungsschutz / Die IG Metall verweigert

F.A.Z. FRANKFURT, 5. Mai. Nach mehr als sechsmonatiger Verhandlung ist am Sonntag in Köln zwischen dem Gesamtverband der metallischen Arbeitnehmerverbände (Gesamtmittel) und der Deutschen Gewerkschaft (DAG) eine Einigung über Gehaltssteigerungen erzielt worden. Die Gehaltssteigerungen betragen bis zum 1. April 1969 um vier Prozent für zwei Monate und ab 1. April 1969 um nochmals 2,5 Prozent für weitere drei Monate.

Die IG Metall hat sich gegen die Gehaltssteigerungen ausgesprochen. Die IG Metall hat sich gegen die Gehaltssteigerungen ausgesprochen. Die IG Metall hat sich gegen die Gehaltssteigerungen ausgesprochen.

Gespräch der CDU mit der SPD

F.A.Z. STUTTGART, 5. Mai. In Stuttgart beginnt am Dienstag Mittag die erste Koalitionsgespräche zur Bildung einer neuen Landesregierung von Baden-Württemberg. Gesprächspartner sind die CDU und der SPD. Von dem Ergebnis dieser ersten Koalitionsgespräche wird es am Mittwoch eine Entscheidung geben. Die Koalitionsgespräche werden am Donnerstag um 11 Uhr beendet.

Christian Angermann

X. Manuel Beiras

Xulia Bluhme

Quico Cadaval

Miguel Cancio

Ana Cermeño

Susana Dans

Xavier Lourido

Hartmut Martsch

Roeckefeller und McCarthy

Espectáculo no aconsellado para o público infantil

Espectáculo principia denantes de que vostede chegue

Ermittlungen gegen DDR-Journalisten

MÜNCHEN, 5. Mai. Die Münchner Staatsanwaltschaft hat im Zusammenhang mit den Osterunruhen in der DDR Ermittlungen gegen 20 Journalisten der DDR durchgeführt. Die Ermittlungen betreffen die Zeit vom 1. April bis zum 30. April 1968.

Roekefeller und McCarthy

Espectáculo no aconsellado para o público infantil

Espectáculo principia denantes de que vostede chegue

Espectáculo no aconsellado para o público infantil

Espectáculo principia denantes de que vostede chegue

Espectáculo no aconsellado para o público infantil

Espectáculo principia denantes de que vostede chegue

Espectáculo no aconsellado para o público infantil

Espectáculo principia denantes de que vostede chegue

Gedenkfeier für Karl Marx

FRANKFURT, 5. Mai. In mehreren Städten der Bundesrepublik ist am Wochenende des 12. Geburtstages von Karl Marx Gedenkfeiern abgehalten worden. Die Gedenkfeiern wurden von der SPD und anderen kommunistischen Organisationen durchgeführt.

Maleta beneita Geremedeiro

KA WIDEN, 5. Mai. Der Präsident des Österreichischen Nationalrats, Michael Baur, hat am 5. Mai auf Einladung von Bundespräsident Geremedeiro eine Reise nach Wien unternommen. Die Reise ist die erste eines österreichischen Staatschefs nach Portugal.

ERD gegen Gewalt

F.A.Z. BERLIN, 5. Mai. Gegen die Anwendung gewalttätiger Gewalt hat sich der Rat der Europäischen Union in Deutschland (ERD) am 5. Mai auf Einladung von Bundespräsident Geremedeiro eine Reise nach Wien unternommen.

In Paris und Saigon

Dpa. Mit aller Härte wird in Vietnam weiter Krieg geführt. Viele der Hauptquartiere sind die Truppen setzen einen Waffenstillstand vorweg. Beide Seiten versuchen ihre militärischen Ausgangspunkte zu festigen oder noch zu erweitern. Beide Seiten die Verhandlungen in Paris / Auf keinen Fall sollen Indochinesen in Ostdeutschland heraufbeschworen werden.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Widerstand ohne Tyrannen

Von Doll Steinhilber

Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte. Die Widerstandsbewegung muss sich bilden, die immer zwölf Jahre lang über die Deutschen herrschten und nicht von Deutschland gestützt werden konnte.

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

Subvencionado pola Dirección Xeral de Cultura da Consellería de Cultura e Deportes da Xunta de Galicia

TEMPOS UN E DOUS

SEBAS: “Miña nai miña naiciña, como miña nai ningunha, quen me lavou a cariña...” Miña nai. Que será dela? E do meu pai? Faleiche algunha vez do meu pai? Era un bo home. Nunca lle saíu unha ao dereito, mais era un bo home. E o seu fillo, ao que se ve, leva a mesma carreira. Tiña a man un pouco lixeira e íaselle por veces máis de onde el quería. Pero, malo, o que se di malo, nunca o foi para nós. Tenme dado moitas labazadas. Iso si. Pero logo, sempre que ía a unha feira, ou a unha festa, traíanos regalís, ou pan doce. E á nosa nai, rosquiñas. Non había deus que as comese. Cheas de po e resesas. As únicas boas eran as da Ascensión, ou as do Apóstolo. Vese que alí vendían moitas e facíanas para o día. Ti estiveches algunha vez nas festas do Apóstolo? Nos fogos? Isto de hoxe é unha parvedá en comparanza con aquel milagre de lucerío. E de estouro. E canta xentiña alí xunta. Naquela praza. Ao pé da catedral. Miña nai era outra cousa. Andaba por alí. Facía o xantar. Limpábao todo. Atendía o gando. Era outra cousa. Unha desas mulleres que fai que a túa vidiña, e ti mesmo, sexa dun xeito e non do outro e, non obstante, ti, nunca chegas a saber como era ela de certo. Ao mellor porque nunca fixeches por iso. Tal que ti e eu ata hai un cacho. Calada. Ao seu, sempre. E non coma meu pai, que só fechaba a boca para durmir. E non todos os días, que ás veces berraba no ensoño, e tiña o aquel de chamar por súa nai, entremedias da noite. E chamaba, e chamaba. Mamai! Mamaíña! E como ela nunca viña, el arre cos berros. Mamai! Mamai! Mamaíña! Miña nai era outra cousa.

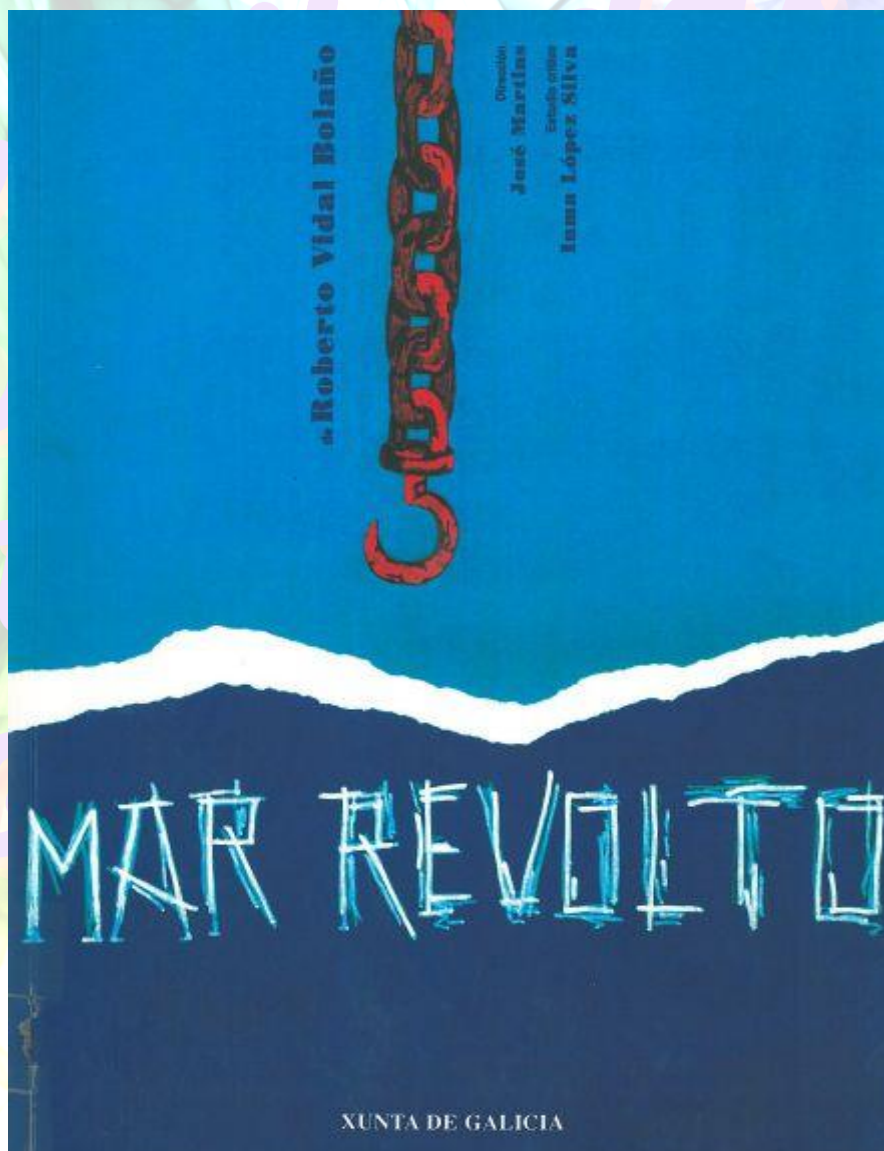
PREGUNTÁMONOS SOBRE...

- Por que Sebas presenta a seu pai como un bo home, malia recoñecer que empregaba a violencia con eles?
- Que outras características negativas sinalarías neste proxenitor?
- Como se presenta a figura da nai e a relación de Sebas con ela?
- Que mellorarías ti do comportamento de cada un dos tres personaxes (Sebas, seu pai e súa nai).

3.2. MAR REVOLTO

“Hai corenta anos, no mes de xaneiro, 24 revolucionarios portugueses e galegos tomaron por asalto o orgullo da mariña mercante portuguesa con nome de santa, dominaron a 300 tripulantes e a máis de 700 pasaxeiros, puxeron en sobresalto aos dous ditadores ibéricos e chamaron a atención do mundo. Porén, aínda querían máis: querían iniciar unha insurrección que derrubase as dúas ditaduras, que libertase as colonias portuguesas, que dese a independencia a Cataluña, Galiza e o País Vasco, e que sentase as bases da construción dunha república ibérica federada ou confederada.”

José Martins, director artístico de *Mar revolto*.

O Centro Dramático Galego, a Compañía de Teatro de Braga e o Teatro do Noroeste foron os principais coprodutores desta montaxe, estreada o 9 de xuño de 2001 no Porto (Portugal), con dramaturxia de Roberto Vidal Bolaño e a dirección de José Martins. Unha vez máis (*Agasallo de sombras, Doentes, Rastros, As actas escuras...*) o autor teatral busca recuperar para a luz dos escenarios aqueles episodios da historia que foron silenciados.

ESCENA 3

NELSON: Non temos nada que dicir. (*Collendo á súa muller polo lombo*) Agora que toda esta loucura rematou, o único que queremos é chegar canto antes á casa. Levamos, coma quen di, medio mes dando voltas. Debiamos estar xa nas Illas Canarias, e mire onde estamos, no Brasil, que nin sequera cadra de camiño. Iamos a Lisboa, non a Recife.

REGINA: É alí onde vivimos, saben? En Lisboa.

NELSON: Déixame a min, queres?

REGINA: Só lles dixen que eramos de Lisboa.

NELSON: Non teñen por que saber de onde somos.

REGINA: Tampouco importa demasiado que o saiban, non?

NELSON: Pois se non importa, para que llelo dis?

REGINA: Por dicir algo.

NELSON: Pois non digas nada e déixame a min. Estás moito mellor calada. Créannos, nós apenas se nos decatamos do que pasaba. Para cando as novas chegaban alí abaixo, a onde os de terceira, xa resesaran e se volveran vellas. Soubemos máis ou menos do acontecido cando xa todo estaba a piques de rematar. E nin tan sequera chegamos ver diante a ningún dos do comando.

REGINA: Eu si. E ti tamén... O día que a tripulación e parte da pasaxe...

NELSON: Queres calar? Como hei dicirche que cando eu estea a falar manteñas a boca fecha?

ESCENA 14

MANS DE PRATA: Sempre a trata así?

REGINA: Así, como?

MANS DE PRATA: A berros, e non deixándoa falar.

REGINA: É o seu carácter. Non hai por que llo tomar a mal.

MANS DE PRATA: Non é agradable.

REGINA: Pídlle desculpas.

MANS DE PRATA: Vostede non é a que ten que desculparse.

REGINA: Acéptemas, no seu nome.

MANS DE PRATA: De canto tempo está?

REGINA: Vou para seis meses.

MANS DE PRATA: É o primeiro?

REGINA: Non. Teño outros catro.

MANS DE PRATA: Tenlle nome xa?

REGINA: Aínda non sei se é neno ou nena.

MANS DE PRATA: A vostede que lle gustaría que fose?

REGINA: Unha nena. Son moito máis cariñosas.

MANS DE PRATA: Pois serao, xa o verá. No seu estado, non debera viaxar. E menos nestas condicións.

REGINA: Tivemos que vir a Caracas por forza, para resolver uns asuntos familiares.

MANS DE PRATA: Parecen xente ben situada... Podían viaxar en primeira ou en segunda... Calquera cousa antes de o facer separados e comestos polas ratas.

REGINA: O meu home é moi aforrador. O cal, en certos aspectos, é de agradecer.

MANS DE PRATA: Pero noutros non.

REGINA: Non é perfecto, seino. Pero tampouco é un mal home. Polo menos para min.

MANS DE PRATA: Dispense se lle faltou, mais ao meu modo de ver o que o seu home é, tanto para vostede como para calquera, chámase canalla.

ESCENAS 21 e 22

MARÍA: Piscinas, baños de sol, comedores, salóns de baile... Podemos ir onde queiramos, menos á parte superior, que é onde teñen instalado eles o cuartel xeral do comando.

FREITAS: E pensarán que fan unha gran valentía! Quen pode ter interese en compartir nada con eses señoritingos do nabo? Cada un debe estar no seu sitio, e a min non me desagrada este. Foi o que me tocou en sorte.

REGINA: Foron moi respectuosos con todos. E mudaron moito. Pois a min gustárame subir, aínda que só fose un momentíño. Alí o aire ten que ser máis fresco e máis limpo.

MARQUES: O aire a esta altura do hemisferio está requente en todas partes.

REGINA: Nunca é o mesmo onde circula ben que onde está estancado.

NELSON: Se eu fose un pasaxeiro de primeira e tivese pagado a miña pasaxe, maldita a gracia que me faría que viñesen estes desgrazados e dixesen que todos eramos iguais e que podíamos xantar nos mesmos pratos, ou bañarnos na mesma auga.

MANS DE PRATA: Ti non es un pasaxeiro de primeira. Non o serías aínda que tiveses pagado a pasaxe. Eu vou arriba, alguén quere acompañarme?(...)

REGINA: Irei eu con vostede.

NELSON: Ti non vas a ningunha parte.

MARÍA: E volta coa mesma comedia de sempre! Mándeo dunha vez á merda, señora, ou faga dunha vez o que lle el manda!

MANS DE PRATA: O doutor Nelson aínda non se deu por enteirado de que este barco se chama dende hai días o Santa Liberdade. Señora, vaia a onde queira! É libre coma os paxaros.

(Regina, sen o dubidar, sae cara a cuberta con moita dignidade. Mans de Prata sae tras dela. Escurece)

MANS DE PRATA: Por que non fai nada para que muden as cousas?

REGINA: E que podería facer?

MANS DE PRATA: O que lle dixo miña irmá. Mandalo ao nabo.

REGINA: E a onde iría sen el?

MANS DE PRATA: A onde quixese. Non lle habían faltar camiños entre os que escoller.

REGINA: Que levasen a mellores sitios ca este?

MANS DE PRATA: Calquera sitio é mellor ca este, señora. (...) Gustaríalle vir bailar comigo? Nunca escribín un verso, pero bailo ben.

REGINA: A onde?

MANS DE PRATA: Ao salón de primeira. Agora podemos. Hai baile todas as noites.

REGINA: Hai anos que non o fago.

MANS DE PRATA: Non importa. Iso nunca se esquece.

REGINA: Non teño a roupa axeitada.

MANS DE PRATA: Miña irmá e eu amañaremos iso.

REGINA: O meu home nunca o consentiría.

MANS DE PRATA: Tráiao con vostede, se é que quere vir. E que baile tamén.

REGINA: Non sabe.

MANS DE PRATA: Pois veña soa.

REGINA: Non sei se debera.

MANS DE PRATA: Nin o saberá nunca se non o fai. Faga algunha vez algo do que lle agrada a vostede e non a el. A vida é demasiado curta e valiosa como para a desperdiciar como vostede o está a facer.

REGINA: A vida! Onde vai ela, meu amigo.

MANS DE PRATA: A vostede aínda lle queda vida abondo. Está rebotante dela. Sáelle polos ollos.

REGINA: E pola tripada.

MANS DE PRATA: E pola tripada, certo. E nunca mellor dito. Baile por el. Baile por ese neno, se non o quere facer por min ou por vostede. Comparta con el a ledicia de se mover ao ritmo dunha polaca ou dun valse.

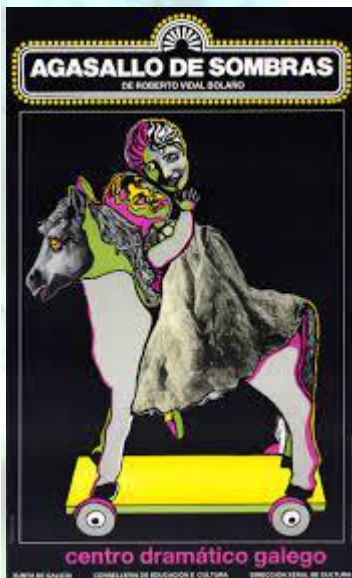
REGINA: Non tocarán tamén algunha rumba, algún mambo ou algún bolero?

MANS DE PRATA: Tocarán o que vostede queira, miña señora.

PREGUNTÁMONOS SOBRE...

- Que tipo de actitude ten Nelson coa súa muller Regina?
- Tenta elaborar unha descrición completa do personaxe de Nelson a partir das súas intervencións nos diálogos. Logo faina tamén de Mans de Prata e Regina.
- Mans de Prata tenta convencer a Regina de que debe cambiar a relación co seu home e a súa actitude ante a vida. Concordas co que lle di? Razona a túa resposta con algún exemplo tirado da túa propia experiencia ou que coñezas.
- Organizade un debate na aula no que unha parte defenda os argumentos de Mans de Prata e outra os contrarios.

3.3. AGASALLO DE SOMBRAS

Segunda produción do Centro Dramático Galego, esta obra de 1984 preséntanos a unha Rosalía de Castro na súa madurez e xa consciente da enfermidade que a levará á morte. Froito das súas lembranzas, soños ou pesadelos, aparecerán canda ela no escenario os seus familiares e amigos, mais tamén a moza que foi cando comezaba con ilusión o seu camiño na vida e na escrita. Rosa é a poeta con 21 anos, e Rosalía a muller nas horas previas ao seu pasamento.

ESCENA X

(Murguía encende un misto, co ánimo de lle prender lume aos papeis)

ROSALÍA: Que vas facer, Manuel?

MURGUÍA: Nunca debiches gardar todo isto. Podía ter caído nas mans de calquera.

ROSALÍA: Fóra dos fillos e dalgún que outro poema, son o que queda da nosa vida xuntos, por que deixar que se perdan?

MURGUÍA: Son pouquedades privadas que a ninguén lle importan.

ROSALÍA: Quen che di que algún día non lle van interesar á historia?

MURGUÍA: Á historia, de lle interesar algo de nós, interesáralle a nosa obra.

ROSALÍA: E se ademais diso lle interesase a nosa condición, a nosa vida, os nosos medos...?

MURGUÍA: Esas cousas, ou están no que fagamos, ou o que fagamos non terá ningún interese.

ROSALÍA: Algunhas fixemos máis cousas que escribir poemas. Amamos, aborrecemos, sufrimos, tivemos fillos, pasamos fame...

MURGUÍA: Sei que podo estar equivocándome. Pero mentres me sexa posible, vou ser eu quen decida cantas e cales feblezas da nosa vida lle pertencen á historia.

ROSALÍA: E eu? Que decido en todo isto?

MURGUÍA: Ti vés de morrer hai un pouco e nada deixaches dito sobre as nosas cartas. Pediches un ramo de pensamentos, mandaches que se rachasen as túas obras inéditas, e pasaches camiño da gloria coa ollada volta cara ao mar, como querías. Eu, e só eu, son agora o garda da túa memoria.

ROSALÍA: Valente garda te volves, privando á historia de tantos e tantos recantos dunha vida, que só foi túa mentres non se volveu memoria.

ESCENA XII

AGUIRRE: Supoño que vivir, debe ser facer todo aquilo que nós nunca fixemos e que, non obstante, sempre arelamos facer.

ROSA: Querer ser actriz e poder selo?

MURGUÍA: Rosa, por favor, non te poñas en ridículo. Por máis que a comparación poida pecar de vulgar, ti sabes que sempre se dirá da muller que, como a violeta, canto máis escondida viva mellor será o arrecendo que exhale. Actriz! A quen se lle conte!

AGUIRRE: Ser libres.

ROSA: Ser muller e poeta a un tempo, sen máis vergoña que a de non saber ser unha cousa nin a outra.

MURGUÍA: A muller debe selo sen feitos e sen biografía.

AGUIRRE: Voar polos recunchos máis ignorados das nosas paixóns, e deixarse perder neles ata o olvido.

ROSA: Coñecer a quen se admira. Viaxar a onde che praza e non a onde o traballo do teu home te leve.

MURGUÍA: Tedes na terra unha misión dos ceos, e a vosa felicidade debe consistir en enchela sen vanagloria nin remordimentos.

AGUIRRE: Saber que cada día pode permitírnos o desfrute de momentos de vida diferentes, e ir tras eles como se fosen os derradeiros.

ROSA: Non ter máis fillos que os que se queiran.

MURGUÍA: A muller debe trasladarse toda enteira aos seus fillos, vivir no seu corazón, sen que as súas penas sexan outras cás deles.

AGUIRRE: Cando neno, Rosa, ao me preguntar o meu pai que quería ser cando fose maior, a miña resposta era sempre a mesma: Que non haxa nunca escola!

ROSA: Que non haxa nunca escola!

ESCENA XVI

ROSALÍA: As mulleres con talento, Rosa, deberíamos casar sempre con homes vulgares. E aínda así, se por un casual fose el o que nos atormentase ou nos oprimise día e noite, ninguén nos libraría de que para o mundo, fósemos nós quen o manexase, quen o trouxese e o levase. Nesta hora calquera muller que tome por oficio o das letras, ademais das axitacións propias do seu espírito, ten que soportar as que erguen a carón súa cantos a arrodean. Non paga a pena Rosa. Ser escritora como o é George Sand, se cadra, pero doutro xeito... Que continuo tormento! E en todas partes marmurían de ti. Se falas de algo que sabes, se te expresas sequera nunha linguaxe correcta... Míraos, sinálante pola rúa constantemente e non por ben...

HOME 1: É unha bacharela presuntuosa.

HOME 2: Só fala para se escoitar a si mesma.

HOME : Quéreo saber todo e non sabe nada.

ROSALÍA: Se te fas modesta e, por non entrar nas disputas, deixas pasar desapercibidas as cuestións que te provocan...

HOME 3: Onde está o seu talento?

HOME 1: Nin sequera sabe entreter a xente cunha conversa.

ROSALÍA: Se gardas unha xuízosa reserva.

HOME 2: Que fatua! Que orgullosa!

ROSALÍA: Se pola contra che agrada a sociedade e andas nela.

HOME 3: Só quer lucirse.

HOME 4: Que se fale dela.

ROSALÍA: E se vives afastada do trato coa xente. Faste a interesante! A tola!

HOME 4: É insoportable!

HOME 1: Estrafalaria!

HOME 2: Bota o día presa de delirios poéticos.

HOME 3: E a noite contemplando as estrelas coma Don Quixote.

ROSALÍA: Os homes, Rosa, sempre miraron as literatas peor do que mirarían ao mesmo díaño. E se algún, estimándote no que vales, despreza tan necias preocupacións... Ai de ti! Xa nada de canto fagas será teu. El é o que escribe e ti a que firmas.

PREGUNTÁMONOS SOBRE...

- a) Á parte da súa obra literaria, é importante para ti coñecer a biografía e opinións persoais dunha escritora ou escritor? Razona a túa resposta.
- b) Se Rosalía de Castro vivise nos nosos días, que consideras que cambiaría na súa escrita e, especialmente, na súa vida persoal?

- c) Por que cres que a sociedade do século XIX tiña unha visión tan negativa das actrices e das mulleres escritoras?
- d) Partindo das intervencións nestes diálogos da dupla personaxe Rosalía/Rosa, cal cres que era a visión sobre a nosa autora máis universal que tiña Roberto Vidal Bolaño?

4. ACTIVIDADES DE AVALIACIÓN

Na seguinte ligazón <https://quizizz.com/admin/quiz/6306b6e8471448001d73c3d0> hai un xogo para comprobar se os obxectivos establecidos inicialmente foron cumpridos.

5. AVALIACIÓN DA UNIDADE DIDÁCTICA.

Completa as seguintes táboas (1 Correspóndese coa calificación máis alta e 4 coa máis baixa: 1 excelente, 2 ben, 3 mellorábel, 3 incompleto ou incorrecto) e non esquezas explicar ou xustificar a túa resposta sempre que sexa necesario.

AVALIACIÓN DA UD POR PARTE DO ALUMNADO				
INDICADORES DE LOGRO	1	2	3	4
1. Os materiais son adecuados para a realización das actividades?				
2. As diferentes actividades son claras, están ben organizadas e relacionadas entre si?				
3. Os materiais son útiles e prácticos?				
4. A distribución do tempo das actividades é suficiente?				
5. Adáptanse as sesións aos nosos diferentes ritmos de aprendizaxe?				
6. A relación destes contidos coa vida cotiá é útil ?				

AVALIACIÓN DA UNIDADE DIDÁCTICA POLO ALUMNADO

Que actividades che gustaron máis?	
Que actividades che gustaron menos?	
Que metodoloxía se adapta mellor ao teu xeito de aprender?	
Que metodoloxía se adapta peor ao teu xeito de aprender?	

6. XUSTIFICACIÓN DOCENTE DA UNIDADE DIDÁCTICA

A xustificación docente desta Unidade Didáctica a partir das personaxes femininas da obra de Roberto Vidal Bolaño, está dentro dos parámetros da LOE/LOMCE e do *Artigo 86/2015* que regula o currículo da ESO e do Bacharelato na comunidade autónoma de Galicia, como se expón nos seguintes cadros.

OBXECTIVOS DE ETAPA

a)	Asumir responsablemente os seus deberes; coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas; practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos; exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
----	---

b)	Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas de aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
d)	Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
g)	Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
h)	Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
l)	Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.
n)	Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
ñ)	Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia; participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.
o)	Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersonal e expresión da riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

Nesta proposta didáctica serán traballadas as seguintes competencias claves:

COMPETENCIAS CLAVE	
(CCL)	Competencia de comunicación lingüística
(CAA)	Competencia de aprender a aprender
(CSC)	Competencias sociais e cívicas
(CSIEE)	Competencia do sentido da iniciativa e espírito emprendedor
(CCEC)	Competencia en conciencia e expresións culturais

En canto aos contidos transversais relacionados con esta unidade, destacamos os seguintes:

ELEMENTOS TRANSVERSAIS	
(CL)	Comprensión lectora
(EO)	Expresión oral
(EE)	Expresión escrita
(CA)	Comunicación audiovisual
(EM)	Emprendemento
(ECC)	Educación Cívica e Constitucional
(GX)	Igualdade efectiva entre homes e mulleres
(IG)	Igualdade de trato e non discriminación
(RPC)	Resolución pacífica de conflitos
(VAL)	Educación en valores

Para concluír xustificar esta proposta didáctica en virtude dos diferentes estándares de aprendizaxe nos cursos do 2º ciclo da ESO e do Bacharelato, nomeadamente no 4º curso de ESO e no 2º de Bacharelato, nos que o teatro galego a partir da segunda metade do século XX e a propia figura de Roberto Vidal Bolaño forman parte dos contidos curriculares

Con todo, seméllanos máis factible citar as competencias clave e os contidos transversais para non reducila ao emprego só nunhas poucas materias. Cómpre que o teatro forme parte da aprendizaxe cultural e da vida cotiá, e deste xeito as actividades relacionadas con esta obra dun dramaturgo fundamental poden realizarse non só nas aulas de lingua e literatura, senón tamén nas de titoría, ciencias sociais, educación plástica e visual, filosofía, valores éticos..., favorecendo así unha aprendizaxe interdisciplinar.

A loita das mulleres no teatro de Roberto Vidal Bolaño

NURIA ARAÚJO GARCÍA
ANTÍA MARCOTE CAL

*A leita das
mulleres no
teatro de
Roberto Vidal
Bolaño*